

6 Princip vyčerpání práva

Vyčerpání práva (konzumace) je významným obecným limitem autorskoprávní ochrany a prostředkem vyvážení zájmů mezi nositeli práv a uživateli. Jde o princip celosvětově známý (srov. angl. termín *exhaustion* v právu evropsko-unijním a *first-sale doctrine* v autorském právu USA), byť může vnitrostátně spočívat na odlišných dílčích zásadách (srov. vnitrostátní, regionální, mezinárodní vyčerpání). Nejde přitom o princip výlučně známý pouze autorskému právu, ale celému právu duševního vlastnictví (srov. např. vyčerpání v právu patentovém či známkovém). V českém autorském právu je princip vyčerpání upraven v § 14 odst. 2 AutZ jako výjimka z výlučného autorského práva na rozšiřování originálu či rozmnoženiny díla. Nejedná se o vyčerpání práva na rozmnožování, které je odlišným výlučným majetkovým autorským právem, které s právem na rozšiřování nesouvisí, třebaže dochází často ve vztahu k jednomu dílu ke kombinaci (střetu) různých způsobů užití např. rozšiřováním, rozmnožováním, sdělováním veřejnosti, půjčováním apod., což souvisí s výkonem výlučných autorských práv k dílu samotnému a nejedná se o nic neobvyklého.

Princip vyčerpání řadíme k obecným limitům, které jsou východisky, za jakých podmínek a ve vztahu k jakému předmětu ochrany se poskytuje právní ochrana, resp. kdy autorovo výlučné autorské právo na rozšiřování originálu či rozmnoženiny je vyčerpáno (zaniká), a tedy nikoli pouze omezeno (slabší znak). To však nebrání současně hovořit o principu vyčerpání jako o výluce či výjimce z práva na rozšiřování. Podstata vyčerpání spočívá v preferenci výlučného práva na ochranu vlastnictví (čl. 11 LZPS) oproti právu k výsledku tvůrčí činnosti (čl. 34 LZPS), která se projevuje tím, že pokud dojde k oprávněnému nabytí originálu nebo rozmnoženiny díla, pak dochází k vyčerpání práva na rozšiřování spočívající ve vyčerpání autorova zájmu (práva) dále vykonávat své právo na rozšiřování ve vztahu ke konkrétnímu originálu či rozmnoženině (hmotnému nosiči) a nabyvatel je proto oprávněn tento originál či rozmnoženinu dále rozšiřovat jakýmkoli způsobem a za jakýmkoli účelem.

Limitem tohoto užití jsou však výlučná osobnostní práva autora (§ 11 AutZ) stejně jako i ostatní majetková práva k dílu jako takovému. Jako příklad lze uvést koupi knihy, hudebního CD nebo filmu na DVD, kterým dojde k vyčerpání práva na rozšiřování a lze proto i bez souhlasu a vědomí autora nebo jiného nositele práv tyto hmotné předměty s autorskými díly dále prodat, půjčit, ale i zničit či jinak s nimi dále disponovat. Je však vyloučeno pořízení jejich kopií, umístění na Internet apod., neboť to se již týká výkonů jiných autorských práv, než je právo na rozšiřování. Praktické potíže to však nepřináší, neboť i tato užití mohou být oprávněná např. na základě volného užití, zákonné licence, smluvní licence apod. Nikoli však na základě vyčerpání práva. Dodejme, že právně-politickým smyslem principu vyčerpání je zabránit autorovi či jinému nositeli práv omezovat volný pohyb zboží.²³²

---

²³² Srov. TELEEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 196.

V této kapitole si klademe za cíl zejména ověřit možnosti aplikovatelnosti principu vyčerpání v digitálním prostředí.

6.1 Podstata vyčerpání autorského práva

K vyčerpání práva dochází při prvním převodu originálu či rozmnoženiny autorského díla. Východiskem je, že výkon výlučných práv k výsledku tvůrčí duševní činnosti musí být realizován s ohledem na veřejné společenské zájmy. Když dojde k oprávněnému převodu vlastnictví k hmotnému nosiči díla, získává nabyvatel vlastnické právo ve stejném rozsahu jako převodce, a tedy může nakládat s vlastnickým právem stejným způsobem jako vlastník předchozí. Obecně princip vyčerpání znamená, že při dalším převodu vlastnického práva k hmotnému nosiči již není potřeba souhlasu autora či jiného nositele práv díla vyjádřeného do hmotného nosiče, čímž dochází k umožnění volného pohybu zboží na trhu. To nakonec přináší výhodu samotnému autorovi či jinému nositeli práv, jehož zájmem je nebránit volnému pohybu konkrétního originálu či rozmnoženiny díla. Při každém opětovném převodu vlastnického práva k originálu uměleckého díla vzniká nositeli práv právo na odměnu, které působí jako omezení principu vyčerpání, a to vedle obecné možnosti realizovat první převod vlastnického práva úplatně, stejně jako i úplatně licencovat jiné způsoby užití, u kterých k vyčerpání práva nedochází.

Princip vyčerpání se uplatní v okamžiku prvního oprávněného převodu vlastnického práva k originálu či rozmnoženině autorského díla. Váže se výhradně k převodu, nikoli k přechodu, pronájmu, půjčování apod. Podmínkou pro uplatnění principu vyčerpání je zejména autorskoprávní oprávněnost převodu vlastnického práva, kdy oprávněným je pouze osoba autora nebo jiného nositele práv. V českém autorském právu se vyčerpává pouze právo na rozšiřování, nikoli další výlučná majetková práva ani právo osobnostní.²³³ Celosvětově však v tomto ohledu nemusí být princip vyčerpání jednotný, neboť lze uvažovat o možnosti vyčerpání i jiných autorských práv, než je pouze právo na rozšiřování.

Z hlediska pojmových znaků vyčerpání práva je v českém autorském právu stěžejní požadavek převodu vlastnického práva k věci (hmotnému nosiči díla),²³⁴ a tedy nikoli získání přístupu k dílu jinak prostřednictvím jiného autorského práva majetkového např. prostřednictvím sdělování díla veřejnosti (zpřístupňování díla nehmotně např. po Internetu). Jak známo občanský zákoník nově upravuje tzv. široké pojetí věci v právním smyslu, kdy se věcí rozumí vše, co je odlišné od osoby a slouží potřebě lidí.²³⁵ Převod vlastnického práva se tak může týkat práva i jiné věci bez hmotné podstaty,

---

²³³ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 192.

²³⁴ Vhodnější termíny pro věc, do které je dílo ztvárněno než „nosič díla“ či „hmotný substrát“ český jazyk nemá.

²³⁵ § 489 ObčZ.

připouští-li to jejich povaha, což předpokládá zejména trvalý a opakovaný výkon práva, resp. dispozičně-majetková povaha takového práva či věci. Přestože předmětem vlastnických dispozic tak mohou být i nehmotné věci a jde o změnu významnou pro vztah autorského práva a věcných práv, ničeho se nemění na pojetí principu vyčerpání, který se váže pouze a jenom k věci hmotné (hmotnému nosiči díla). Je tomu tak z důvodu, že pojmově (prakticky) je vyloučeno zachytit dílo do nehmotné věci. Z toho důvodu i převod vlastnické práva k nehmotné věci jako nosiče autorského díla je vyloučen. Otázka zpřístupňování děl nehmotně (srov. sdělování díla veřejnosti např. na Internetu) je otázkou jinou, která s autorským právem na rozšiřování nesouvisí, neboť o rozšiřování v tomto případě pojmově nejde.²³⁶ Přesto, jak dále vysvětlíme, recentní judikatura Soudního dvora EU připouští aplikaci principu vyčerpání i k počítačovým programům zpřístupněným veřejnosti nehmotně.

Pro autorské právo stejně tak i pro ostatní práva duševního vlastnictví se přitom uplatňuje princip teritoriality a zásada *lex loci protectionis*. Proto v případě principu vyčerpání, který je významným limitem autorova dohledu nad volným pohybem zboží a importu, je třeba zkoumat právní úpravu konkrétního státu, kde se o autorskoprávní ochranu žádá.²³⁷ Princip vyčerpání má však význam i z hlediska dostupnosti, obecného přístupu veřejnosti k dílu i případného zachování díla. S rozšířením digitálního prostředí se však aplikační prostor principu vyčerpání v jeho současné podobě (tj. ve vazbě k hmotnému nosiči) omezil.

6.2 Mezinárodní rámec a evropsko-unijní rámec vyčerpání práva

Princip vyčerpání není v RÚB upraven. Mezinárodní dohoda TRIPS stejně jako smlouva WCT však již vyčerpání upravují přímo. Podle čl. 6 dohody TRIPS „*pro účely řešení sporů v rámci této Dohody, s výhradou ustanovení článků 3 a 4, nebude nic v této Dohodě použito k jednání o otázce vyčerpání práv k duševnímu vlastnictví.*“ Členskými státy dohody TRIPS se proto ponechává volnost v otázce vnitrostátní právní úpravy vyčerpání práva. Stejně tak i podle čl. 6 odst. 1 Smlouvy WCT „*Autoři uměleckých a vědeckých děl mají výlučné právo udílet svolení k zpřístupnění originálu nebo rozmnoženin svých děl veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnictví.*“ Dle čl. 6 odst. 2 Smlouvy WCT „*Žádné ustanovení této Smlouvy neomezuje volnost smluvních stran, aby popřípadě stanovily podmínky, za nichž se po prvním prodeji nebo jiném převodu vlastnictví originálu nebo rozmnoženiny díla, uskutečněném se svolením autora, uplatní vyčerpání práva uvedeného v odstavci 1.*“ Mezinárodní právo autorské tak spočívá ve volnosti vnitrostátní právní úpravy vyčerpání.

Východiskem právní úpravy v EU je právo na rozšiřování díla zakotvené v čl. 4 informační směrnice, dle kterého právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla se

²³⁶ Viz § 14 odst. 1 AutZ.

²³⁷ TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 197.

rozumí výlučné právo schválit či zakázat zpřístupnění originálu či rozmnoženiny díla veřejnosti prodejem nebo jiným způsobem.²³⁸ K vyčerpání přitom nedojde na území členského státu EU (případně členského státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru) s výjimkou prvního oprávněného prodeje nebo jiného převodu vlastnického práva k originálu či rozmnoženině díla nositelem práv nebo s jeho souhlasem (čl. 4 odst. 1 informační směrnice). Informační směrnice upravuje výslovně v čl. 3 odst. 3, že právo na sdělování veřejnosti (tj. zpřístupňování díla v nehmotné podobě živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově) se nevyčerpává. Princip vyčerpání dle informační směrnice se netýká případů, kdy k prvnímu oprávněnému prodeji originálu či rozmnoženiny dojde mimo území EU. V odůvodnění č. 29 informační směrnice se stanoví, že princip vyčerpání se netýká služeb a zvláště ne služeb *on-line*, ale pouze konkrétního originálu či rozmnoženiny díla jako hmotného nosiče (hmotné věci v právním smyslu). K vyčerpání nedochází ani v případě zhotovení rozmnoženiny díla uživatelem služby ani se souhlasem nositele práv. Dle informační směrnice by každá služba *on-line* měla podléhat souhlasu ze strany autora či jiného nositele práv. Vyčerpání práva ve vztahu k *on-line* službám proto směrnice nepřipouští, ale váže jej pouze na originál či rozmnoženinu díla jako hmotného nosiče díla. Evropsko-unijní právo rozdílně od práva mezinárodního již pomocí směrnice stanoví závazný rámec pro členské státy. Česká právní úprava je s tímto v souladu, přičemž zdůraznit lze zejména aplikační vazbu principu vyčerpání na originál či rozmnoženinu díla jako hmotného nosiče, převod vlastnického práva k rozmnoženině (hmotnému nosiči) a skutečnost, že jde tzv. regionální vyčerpání práva na území EU a Dohody o Evropském hospodářském prostoru.

6.3 Princip vyčerpání v digitálním prostředí v judikatuře

V reakci na rozšiřující se tvorbu v digitálním prostředí vzniká otázka, zda je dán aplikační prostor pro vyčerpání práva na rozšiřování i v digitálním prostředí, které významně ovlivnilo způsob tvorby nových děl a jejich uvádění na trh. Zmínit lze např. e-knihy, hudbu, filmy, software, hry a další kategorie děl šířených běžně digitálně po Internetu.²³⁹ V odpovědi na položenou otázku zastáváme názor, že nikoli. Pojmově se totiž princip vyčerpání váže výhradně na právo na rozšiřování, a tím se rozumí zpřístupňování díla pouze v hmotné podobě. Potíž s aplikací principu vyčerpání v digitálním prostředí spočívá v tom, že zde nedochází k převodu vlastnického práva. Pokud dojde ke stažení díla, nepřevádí se vlastnické právo, ale dochází k vytvoření rozmnoženiny, kterou si uživatel uloží na datový nosič ve své dispozici. Originál díla přitom nikam nepřechází, ale dochází k vytvoření rozmnoženiny. Nositel tak má původní

²³⁸ Srov. čl. 14 odst. 1 AutZ, který je vnitrostátním provedením čl. 4. odst. 1 informační směrnice.

²³⁹ Srov. množství poskytovatelů digitálních služeb (audiovizuálních mediálních služeb na vyžádání) působících na českém (i světovém) trhu). V Česku patří v současnosti k největším Voyo, Filmy Google Play, iTunes, O2, Alza.cz, HBO.

rozmnoženinu, uživatel nově vytvořenou. Z toho důvodu například není možné, aby knihovna jako veřejně přístupná instituce nakoupila e-knihy a tyto pak volně půjčovala svým uživatelům (destinatářům), podobně jako tak činí v případě knih klasických. Pro úplnost dodejme, že namísto toho nositel práv umožní přístup k dílu uživatelům sám prostřednictvím Internetu. Na základě licenční smlouvy pak uživatel může e-knihu užívat a je zavázán zaplatit nositeli práv licenční odměnu (odměnu za přístup a užívání). I samotná skutečnost existence licenční a nikoli převodní smlouvy, jejímž předmětem je převod vlastnického práva v konkrétním případě, je z hlediska aplikace principu vyčerpání problematická.²⁴⁰

Existují přesto nějaké důvody pro to, aby se princip vyčerpání (jeho obdoba) uplatil i v oblasti digitálního prostředí? Takovým důvodem by mohl být význam digitálního prostředí z hlediska současné i budoucí tvorby a zájem veřejnosti na svobodném přístupu k dílu jako protiváha k omezením, zejména technickým, které nositelé práv proti uživatelům kladou. Způsob zpřístupňování děl veřejnosti prostřednictvím Internetu má již dnes větší váhu a tržní podíl, než distribuce prostřednictvím hmotných nosičů, a tedy i význam vyčerpání v digitálním prostředí a jeho dopad na tržní mechanismy by měl větší význam, než u nosičů hmotných. Hlavními důvody proti jsou však jednak skutečnost, že digitální prostředí zajišťuje dostatečný přístup k dílu veřejnosti, a dokonce oproti hmotným rozmnoženinám mnohem snadněji, a je proto vůbec otázkou, zda existuje legitimní potřeba veřejnosti dále zcizovat nehmotnou rozmnoženinu autorského díla. Originál či rozmnoženina díla šířena digitálně po Internetu neztrácí svoji kvalitu (nestárne) jako hmotný nosič, čímž jsou šetřena práva autora a odkud i pramení *ratio legis* principu vyčerpání.

Průlomovým rozhodnutím v otázce aplikace principu vyčerpání v digitálním prostředí je rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.*,²⁴¹ které za určitých podmínek připustilo vyčerpání práva na rozšiřování k trvalé rozmnoženině počítačového programu stažené *on-line* pomocí Internetu. Předmětem rozhodování soudu byla otázka, zda a pokud ano, za jakých podmínek, stažení rozmnoženiny počítačového programu pomocí Internetu se souhlasem nositele práv, může zavdat vyčerpání výlučného autorského práva na rozšiřování takové rozmnoženiny na území EU. Soud se při hodnocení nejprve musel vypořádat s otázkou, zda závazek mezi nositelem práva a uživatelem lze označit za první prodej ve smyslu čl. 4

---

²⁴⁰ Srov. angl. pojem *end-user license agreement* (EULA) vyskytující se často v souvislosti s užíváním počítačových programů mající význam pro neuplatnění principu vyčerpání práva. Podobně např. i u e-knih, hudby, filmů. Oproti tomu srov. angl. pojem *sale* např. v případě Internetového obchodu iTunes společnosti Apple inc., který by mohl naznačit možnost další zcizení rozmnoženiny, pokud to licenční ujednání nevyločí. To vše ovšem pouze za předpokladu současného zkoumání skutečného obsahu právního jednání nikoli pouze jeho označení viz § 555 odst. 1 ObčZ.

²⁴¹ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.*, C-128/11, ze dne 3. července 2012.

odst. 2 informační směrnice.²⁴² Soud dospěl k závěru, že s ohledem na obecný význam slova „prodej“ je podmínkou vyčerpání práva na rozšiřování převod vlastnického práva k takové rozmnoženině.²⁴³ Na základě skutkových zjištění soud dospěl k zjištění, že uživatel, který stáhnul rozmnoženinu počítačového programu a uzavřel licenční smlouvu k užití této rozmnoženiny, nabyl za úplaty oprávnění užívat předmětnou rozmnoženinu časově neomezeně. Soud proto dospěl k závěru, že v daném případě byly naplněny potřebné znaky převodu vlastnického práva ke konkrétní rozmnoženině počítačového programu. Podle rozhodnutí Soudního dvora EU nelze činit rozdíl, jestli nositel práv zpřístupnil své dílo uživateli pomocí stažení z Internetu nebo pomocí běžných hmotných nosičů CD-ROM či DVD.²⁴⁴ Soud rovněž konstatoval, že z čl. 4 odst. 2 informační směrnice nevyplývá nutná vázanost aplikace vyčerpání práva pouze na rozmnoženiny na hmotném nosiči.²⁴⁵ Z rozhodnutí tedy vyplývá zřejmý závěr, že aplikace principu vyčerpání práva není nutně vázaná na originál či rozmnoženinu díla na hmotném nosiči, resp. není vyloučen nosič nehmotný.

Soud stanovil tři podmínky, za kterých může k aplikaci principu vyčerpání dojít. První, že nositel práv svolil ke stažení rozmnoženiny díla na nosiče dat. Druhá, že nositel práv dává svolení k časově neomezenému užití konkrétní rozmnoženiny. Třetí, že nositel práv obdržel plnění odpovídající hodnotě dané rozmnoženiny. Právně se tedy jedná o snahu dosáhnout toho, aby možnost stažení rozmnoženiny díla z Internetu byla funkčně ekvivalentní převodu vlastnického práva k rozmnoženině na hmotném nosiči. Je tím umožněn opětovný „prodej“ rozmnoženin autorských děl jiným způsobem než pouze převodem vlastnického práva k hmotnému nosiči.²⁴⁶ Vyčerpání práva se dle soudu vztahuje rovněž i na další aktualizace následující po prvním stažení. Praktická potíž předmětného rozhodnutí spočívá v tom, jak opětovným prodejcům zabránit v dalším užívání své rozmnoženiny. Pokud by to nebylo možné, hrozí riziko rozšiřování nelegálního trhu, navíc těžko rozlišitelného od trhu poctivého. Je proto nutné, aby při opětovném prodeji vždy převodce učinil svoji rozmnoženinu nepoužitelnou k okamžiku převodu.

Protistrana ve věci předmětného rozhodnutí, společnost Oracle, se bránila argumentem, že zpřístupnění díla na Internetu představuje sdělování díla veřejnosti ve smyslu čl. 3 odst. 1 informační směrnice, a proto ve spojení s čl. 3 odst. 3 informační směrnice nemůže dojít k vyčerpání práva na rozmnožování. Soud však tento argument vyvrátil s tím, že čl. 4 odst. 2 směrnice o právní ochraně počítačových programů upravující vyčerpání práva na rozšiřování zvláště pro počítačové programy je speciální ve

²⁴² Tamtéž bod 38.

²⁴³ Tamtéž bod 42.

²⁴⁴ Tamtéž bod 53.

²⁴⁵ Tamtéž bod 53.

²⁴⁶ Tzv. sekundární trh s rozmnoženinami autorských děl včetně počítačových programů, e-knih, hudby, filmů, her apod.

vztahu k čl. 3 odst. 3 informační směrnice.²⁴⁷ Pokud budeme akceptovat tento názor Soudního dvora EU, pak by se mělo jednat o zavedení tohoto *quasi pravidla* pouze ve vztahu k *počítačovým programům*, ale nikoli ve vztahu k ostatním kategoriím děl.

Po rozhodnutí Soudního dvora EU věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.* však zůstává nejisté, zda vyčerpání práva na území EU nastává za předpokladu splnění soudem řečených podmínek pouze ve vztahu k počítačovým programům nebo také k *ostatním kategoriím autorských děl*, kterými jsou např. filmy, hudba, hry, e-knihy apod. Naznačení, jakým směrem by se mohla vydat rozhodovací praxe evropských soudů v této otázce, můžeme v současnosti pouze dovozovat z rozhodnutí německého Odvolacího soudu v Hammu ve věci sp. zn. 22 U 60/13 ze dne 15. 5. 2014, kterým potvrdil rozhodnutí Okresního soudu v Bielefeldu, sp. zn. 4 O 191/11. Odvolací soud v rozhodnutí takové vyčerpání práva na rozšiřování nepřipouští, a to konkrétně ve vztahu k audio knihám nabízeným komerčně ke stažení pomocí Internetu.

Jak je vidno, z rozhodnutí německého Odvolacího soudu v Hammu vyplývá, že princip vyčerpání upravený zvláště ve směrnici o právní ochraně počítačových programů jako *lex specialis* se neuplatňuje k jiným kategoriím autorských děl. Německý soud argumentuje tím, že v opačném případě mohl Soudní dvůr EU věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.* rovnou připustit vyčerpání ve vztahu k těmto jiným druhům děl, a nikoli na základě čl. 4 odst. 2 směrnice o právní ochraně počítačových programů, ale čl. 4 odst. 2 informační směrnice. Odvolací soud v Hammu se tedy přidržel argumentace Soudního dvora EU o vztahu mezi směrnicí o právní ochraně počítačových programů a informační směrnicí.

Z toho důvodu, jak německý soud uvádí, je možné, aby prodejci audioknih zakazovali uživatelům jejich další prodej. Na druhé straně rozhodnutí Odvolacího soudu v Hammu je pouze vnitrostátním rozhodnutím, jehož právní závěry nemusí obstát v kontextu pozdějšího posuzování skutkově shodného případu Soudním dvorem EU. Dodejme však, že odůvodnění č. 29 informační směrnice vylučuje přímo aplikaci principu vyčerpání v případech stažení rozmnoženiny díla z Internetu. Dále informační směrnice neobsahuje obdobné ustanovení čl. 5 odst. 1 ze směrnice o právní ochraně počítačových programů, které by se uplatnilo ve vztahu k jiným kategoriím děl šířených pomocí Internetu. Proto zřejmě jedinou možnou alternativou je dovést vyčerpání pouze ve vztahu k počítačovým programům dle právní úpravy směrnice o právní ochraně počítačových programů. Vztah dvou zmíněných směrnic tak zřejmě bude ještě v budoucnu předmětem rozhodování Soudního dvora EU, neboť těžko lze dovést věcného rozdílu mezi stažením počítačového programu a audio knihy, hudby či filmu a dochází zde k logické (mezeře) rozpornosti.

---

²⁴⁷ Srov. ale zopakování tohoto argumentu v rozsudku Soudního dvora EU ve věci *Nintendo Co. Ltd a další proti PC Box Srl a 9Net Srl.*, C-355/12, ze dne 23. ledna 2014.

6.4 Princip vyčerpání dle autorského práva USA

Výlučné autorské právo na rozšiřování kopií autorského díla veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva, případně pronájmem či půjčováním, je v autorském právu USA zakotveno v úvodních ustanoveních v § 106 (3) CA, a to spolu s dalšími výlučnými právy. Obdoba principu vyčerpání v kontinentálním pojetí se v pojetí autorského práva USA označuje doslovně jako princip či doktrína prvního prodeje (srov. angl. termín *first-sale doctrine*). Vyčerpání je pak upraveno v § 109 (a) CA a to tak, že vlastník kopie autorského díla vytvořené v souladu s autorským zákonem, je oprávněn bez souhlasu vlastníka autorského práva prodávat nebo jinak (volně) nakládat s vlastnickým právem k takové kopii.

Dle autorského práva USA, pokud autorské dílo není vyjádřeno do hmotného nosiče, pak nejde o převod vlastnického práva, ale o licenční závazek k užití konkrétního díla.²⁴⁸ Autorské právo USA tedy k aplikaci principu vyčerpání práva na rozšiřování vyžaduje existence hmotného nosiče originálu či rozmnoženiny díla. Nelze tedy dovodit možnost aplikace principu vyčerpání v případech zpřístupnění díla nehmotné v oblasti Internetu, kde dochází ke stahování rozmnoženiny díla, resp. rozmnoženiny autorského díla je uložena na serveru, ze kterého uživatel stáhne a vytvoří tak vlastní rozmnoženinu díla, kterou uloží na nosič dat ve vlastní dispozici (hard disk, USB disk, CD-ROM, cloudové úložiště apod.). Tento závěr byl poprvé jednoznačně přijat již v roce 1995, a to ve zprávě Výzkumné komise práva duševního vlastnictví.²⁴⁹ Tato zpráva následně vyvolala vlnu diskuze, jejímž výsledkem byl návrh zákona připouštějící aplikaci principu vyčerpání i v digitálním prostředí. Návrh zákona počítal např. s oprávněním nabyvatele digitální rozmnoženiny díla ji dále volně přeposílat (za předpokladu, že odstraní svoji rozmnoženinu) či smazat.²⁵⁰ Dané kritérium je tedy srovnatelné s obdobným kritériem obsaženým v rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.* Avšak krátce poté v roce 1998 došlo k přijetí velké novely autorského práva USA, která se zaměřila zejména na ochranu práv nositelů práv, tzv. *Digital Millennium Copyright Act (DMCA)*²⁵¹ a k přijetí navrhovaného zákona o aplikaci principu vyčerpání v digitálním prostředí již nedošlo. Úřad pro autor-

---

²⁴⁸ Srov. rozhodnutí Okreskového soudu pro jižní New York ve věci *Capitol Records, LLC proti ReDigi Inc.*, 12 Civ. 95 (RJS), ze dne 30. března 2013.

²⁴⁹ LEHMAN, A. Bruce. [1995]. *Intellectual Property and the National Information Infrastructure: The Report of the Working Group on Intellectual Property Rights*. Washington, D. C.: Information Infrastructure Task Force, s. 92–94.

²⁵⁰ Srov. Návrh zákona týkající se doplnění § 109 CA o písm.(f) [The Digital Era Copyright Enhancement Act ze dne 13. listopadu 1997, H.R. 3048, (105th), 1997].

²⁵¹ Digital Millennium Copyright Act ze dne 28. října 1998, Pub. L. 105-304, 112 Stat. 2860.

ská práva následně vydal zprávu,²⁵² ve které odmítl navrhované změny jako předčasné. Zároveň také uvedl, že vzhledem k budoucímu vývoji, bude nutné provést legislativní změny v otázce vyčerpání práva v digitálním prostředí. Do současnosti však k takovým změnám nedošlo. Během té doby však otázka nezanikla a i dnes je předmětem mnoha diskuzí. V USA dokonce vzniklo hnutí za podporu aplikace principu vyčerpání v digitálním prostředí pod heslem „*You Bought It, You Own It!*“.²⁵³ Přijetí legislativních změn ve smyslu navrženého zákona proto nelze zcela vyloučit.

Nezávisle na tom, rovněž již dříve, v některých případech soudy USA dovodily jako nabývací titul licenční a nikoli kupní (jinou převodní) smlouvu i v případech, kdy rozmnoženina díla není poskytována pomocí Internetu, ale na nosičích CD-ROM, DVD apod.²⁵⁴ Problematika daného rozlišení totiž spočívá v tom, že jestliže je užití díla licencováno a nedochází k převodu vlastnického práva k hmotnému nosiči díla, na základě kterého je nabyvatel takového nosiče oprávněn s ním dále libovolně vlastnický disponovat, pak k vyčerpání práva na rozšiřování nedochází. K tomu, kdy se jedná o licenční smlouvu, stanovil Odvolací soud pro 9. obvod ve věci *Vernor proti Autodesk, Inc.* tři podmínky.²⁵⁵ Smlouva musí stanovit, že 1) nositel uděluje uživateli licenci, 2) zároveň je uživatel omezen v nakládání s dílem (počítačovým programem) a 3) je omezen v převodu rozmnoženiny díla (počítačového programu). Licenční smlouva byla v daném případě nevýhradní, uživatel nemohl provést překlad, změnu a úpravu počítačového programu a nemohl rozmnoženinu převádět bez souhlasu nositele práv.

Z našeho pohledu se nejedná o závěr správný, neboť zpřístupnění autorských děl zachycených na hmotném nosiči nelze pojmově realizovat pouze licenční smlouvou, ale půjde zpravidla o nepojmenovanou (inominátní) smlouvu, na základě které dojde současně k převodu vlastnického práva a nabytí oprávnění dílo užít. Je potřeba také zmínit situaci, kdy uživatel uzavře kupní smlouvu, na základě které nabyde vlastnického práva k rozmnoženině a až posléze je např. pro fungování počítačového programu vyžadováno uzavření licenční smlouvy. V takovém případě se princip vyčerpání uplatní, uživatel může dále zcizovat rozmnoženinu, avšak vzniká zde rozpor za situace, pokud by se samotnou licenční smlouvou nesouhlasil, anebo souhlasil, ale ta by volné zcizování rozmnoženiny zapovídala. Dle českého práva jde v případě vyčerpání o kogentní právní úpravu, kterou nelze smluvně vyloučit nebo omezit. Vynutitelnost uživatelnosti

---

²⁵² U. S. COPYRIGHT OFFICE. 2001. *A Report of the Register of Copyrights Pursuant to § 104 of the Digital Millennium Copyright Act: DMCA Section 104 Report*. 232 s. Dostupné z: <http://www.copyright.gov/reports/studies/dmca/sec-104-report-vol-1.pdf>.

²⁵³ ELECTRONIC FRONTIER FOUNDATION, „*You Bought It, You Own It! Time to Reclaim the Right to Use/Tinker/Repair/Make/Sell/Lend Your Stuff*“ [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <https://www.eff.org/deeplinks/2014/01/you-bought-it-you-own-it-time-reclaim-right-usetinkerrepairmakeselllend-your-stuff>.

²⁵⁴ Srov. rozhodnutí Odvolacího soudu pro 9. obvod ve věci *Vernor proti Autodesk, Inc.*, 555 F. Supp. 2d 1164 ze dne 20. května 2008.

²⁵⁵ Tamtéž.

rozmnoženiny ve smyslu samotného užívání počítačového programu by však přesto v takovém případě nebyla možná, neboť to již se netýká oprávnění uživatele plynoucí z nabytí vlastnického práva k hmotnému nosiči. Rozhodovací praxe soudů USA je proto v tomto směru v českém prostředí využitelná pouze omezeně.

Jinou podstatou skutečností je, že Nejvyšší soud USA v rozhodnutí *Kirtsaeng proti John Wiley & Sons, Inc.* dovedl vyčerpání i v případě prvního převodu uskutečněného mimo území USA, čímž připustil i možnost *mezinárodního vyčerpání* (srov. regionální vyčerpání v rámci EU).²⁵⁶ Dle Nejvyššího soudu USA se princip prvního prodeje má uplatnit i ve vztahu k těm originálům a rozmnoženinám děl vyrobených mimo území USA se souhlasem nositele práv a následně importovaných na území USA. Důsledkem je, že připuštění mezinárodního vyčerpání brání absolutně jakémukoli dělení trhu, neboť odpadá důvod přesouvat výrobu do zahraničí ve snaze vyloučit aplikaci principu vyčerpání. USA však nejsou jediným státem, který princip mezinárodního vyčerpání připouští. Mezinárodního vyčerpání uznává přímo v autorském zákoně např. Švýcarsko.²⁵⁷ Není tak vyloučeno, aby princip mezinárodního vyčerpání platil v jiných zemích mimo členské státy EU. Jak shora plyne, mezinárodní právo autorské tomuto nebrání a ponechává volnost uvážení členskými státy, zda jejich právní řády mezinárodní konzumaci připustí či nikoli.

6.5 Diskuze o významu digitálního prostředí

Digitální prostředí přineslo zásadní změnu v dosavadním způsobu tvorby a ta se projevila ve všech směrech autorské tvůrčí činnosti. Změna způsobu tvorby úzce souvisí s vývojem nových informačních a komunikačních technologií, pomocí kterých lze vytvořit, zachytit, ale i chránit, mnohem více než dříve. Vhodným příkladem takto vzniklých autorských děl mohou být elektronické knihy (e-knihy), které se v USA statisticky projevily nárůstem v publikovaných titulech přírůstkem 519% mezi roky 2002 a 2011.²⁵⁸ Také v České republice zaznamenal Český statistický úřad meziroční nárůst v řádech tisíců titulů,²⁵⁹ což je právě s ohledem na tradiční kontury literární tvorby překvapivé zjištění. Zřejmě bychom v odlišných oblastech tvorby došli při srovnání k podobným zjištěním. O to se pokusil P. Lyman a H. Varian v jedné ze svých studií, která je sice z roku 2002, přesto se jedná o dosud nepřekonanou studii. Na základě pro-

²⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Kirtsaeng proti John Wiley & Sons, Inc.*, 568 U. S., ze dne 19. března 2013.

²⁵⁷ Srov. čl. 12 autorského zákona Švýcarska [Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz), zákon č. 231.1 z roku 1993].

²⁵⁸ Viz New Book Titles and Editions, 2002–2011. [on-line]. [cit. 2013-01-17]. Dostupné z: http://www.bowker.com/assets/downloads/products/isbn_output_2002-2011.pdf.

²⁵⁹ Viz Knižní produkce v ČR v roce 2009: Přehled o počtu vydaných titulů knih v ČR za roky 2002–2009. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [on-line]. [cit. 2013-01-17]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/knizni_produkce_v_cr_v_roce_2009.

vedeného výzkumu z let 1999 a 2003 vyplývá, že celosvětový objem nově vytvořených dat je okolo 5 exabytů.²⁶⁰ Třebaže rozhodně ne všechna data jsou autorskými díly, informační a komunikační technologie mají přímý vliv na vzrůstající počet vytvořených dat a lze předpokládat, že spolu s tím vzrůstá i počet děl autorských. Výhoda digitálních rozmnoženin autorských děl spočívá v tom, že na rozdíl od hmotných rozmnoženin nestárnou v čase a mohou být snadno a rychle šířeny bez nákladů v jednom okamžiku samotnými uživateli. Přirozené překážky, které jsou v tomto ohledu spojeny s hmotnými nosiči, jsou digitálnímu prostředí neznámé. A možná právě proto je uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí zcela nepotřebné a v rozporu s oprávněnými zájmy nositelů práv.

Změna způsobu tvorby, resp. její přenesení do digitálního prostředí, znamená úbytek případů, ve kterých dochází k vyčerpání práva. U autorských děl vytvořených digitálně totiž odpadá potřeba šířit jejich hmotné rozmnoženiny. Dokonce ani převod vlastnického práva není díky síti Internetu nutný. Otázkou může být, zdali je vůbec převod vlastnického práva v těchto případech potřebný. Odpověď zní, že zřejmě není, jinak by nedocházelo k rozvoji a vzniku nových poskytovatelů digitálního obsahu a služeb, kteří zajistí uživateli dílo vidět, poslouchat, jinak užívat, aniž by však docházelo k převodu vlastnického díla k digitální rozmnoženině.²⁶¹ Relevantním důvodem pro vlastnění rozmnoženiny díla a dispozice s ní může být ale bezpečnost a ochrana soukromí uživatele, která je v digitálním prostředí v oblasti veřejné sítě Internetu, problematičtější.²⁶²

Po většinu minulého století byla autorská díla šířena na hmotném nosiči, odkud vyvstala i potřeba v zájmu rovnováhy odstranit tvrdost autorskoprávní ochrany na základě preference vlastnického práva. Za příklad lze uvést literární díla šířená ve formě knih, časopisů a novin, filmová díla šířená na videokazetách,²⁶³ později DVD, podobně hudební díla, jejichž nosičem byly gramofonové desky, následně kazety, později CD-ROM, DVD.²⁶⁴ Autorské právo nebránilo tomu, aby uživatelé autorských děl jako

²⁶⁰ LYMAN, Peter a Hal VARIAN R. How Much Information? 2003. In: [on-line]. University of California at Berkeley, 2003 [cit. 2013-01-17]. Dostupné z: http://chnm.gmu.edu/digitalhistory/links/pdf/preserving/8_5a.pdf.

²⁶¹ Tzn. není možné takovou rozmnoženinu uložit trvale na datové uložení v dispozici uživatele.

²⁶² Viz např. kyberkriminalita v podobě nejrůznějších počítačových útoků na cloudová uložení.

²⁶³ Filmová díla (audiovizuální) nebyla na rozdíl od jiných výše uvedených kategorií děl po dlouhou dobu rozšiřována na hmotném nosiči, ale promítána živě v biografu (kině) příp. později v televizi (televizní vysílání). Svým způsobem se jedná o historickou obdobu k současnému užívání digitálního obsahu a služeb „živě“.

²⁶⁴ Výhodou, kterou šíření hmotných rozmnoženin autorských děl přináší, je, že tyto rozmnoženiny je možné šířit i do míst, kde zatím technické možnosti neumožňují, aby byly šířeny rozmnoženiny digitálně. Tím vzniká určitá možnost, že v těchto místech hmotné rozmnoženiny uchovají pro přístup veřejnosti k dílu déle, neboť ti, kteří koupili rozmno-

vlastníci hmotného nosiče tyto dále prodávali, kupovali, darovali či půjčovali. Princip vyčerpání za těchto podmínek přispíval k vyvážení zájmů mezi veřejným zájmem na přístup k dílu a individuálním zájmem nositele práva na ochranu, neboť dílo je veřejnosti přístupné k užití, a to anonymně se zachováním ochrany soukromí bez další pozornosti autora či jiného nositele práv, jemuž se přitom vyčerpalo pouze právo na rozšiřování díla ke konkrétnímu kusu rozmnoženiny. V ostatním jeho výlučná autorská práva nejsou ničím zkrácena.

U některých kategorií děl mohou tradiční nosiče vymizet bez náhrady (hudba, filmy, fotografie), či jejich přetrvání bude již pouze záležitostí sběratelskou, ale rozhodně nepůjde o hlavní distribučně-hospodářský způsob, kterým, se díla zpřístupňují uživatelům, jako dříve. Digitálně dochází ke zpřístupňování autorských děl převážně tím, že originál či rozmnoženina díla je uložena na počítačovém serveru v dispozici nositele práv a uživatel může požádat o zpřístupnění díla tak, že dojde ke zhotovení nové rozmnoženiny díla, kterou si uloží na datové uložení ve své dispozici (*download*). Obdobou tohoto modelu může být existence několika rozmnoženin uložených v datových uloženíích několika uživatelů bez potřeby serveru nositele práv (*princip fungování P2P sítě*). Jiným způsobem zpřístupnění může být, že nedochází ke zhotovení nové rozmnoženiny, ale uživatel získává přístup k rozmnoženině v konkrétní okamžik tzv. „živě“, případně po určitou dobu, tj. omezeně, např. po dobu třiceti dnů od prvního spuštění.

Model digitálního zpřístupnění založený na živém přístupu, příp. omezeně po určité době, neumožňuje uživateli jakékoli vlastnické dispozice, neboť k převodu vlastnického práva nedochází. U rozmnoženin autorských děl uložených na datovém uložení v dispozici uživatele lze uvažovat o aplikaci principu vyčerpání v případě převodu vlastnického práva k celému datovému uložení nabyvatele. Tzn. např. prodej hard-disku, USB disku, DVD apod., a to pouze za předpokladu, že je rozmnoženina stažena prvotně na tento druh nosiče. V opačném případě, pokud je rozmnoženina prvotně uložena na hard disk, není po právu bez souhlasu autora ji následně uložit na CD (vypálit) a poté jej prodat, neboť by bylo dotčeno výlučné právo na rozmnožování díla. V případě prvotního uložení rozmnoženiny na hard disk nelze rozmnoženinu zcizit jinak než prodejem konkrétního kusu hard-disku případně i celého počítače. Navíc v případě šíření díla digitálně je zpravidla licenčně zapovězeno jiné užití programu, než ke kterému nositel práv udělí souhlas. Vedle toho může nositel přistoupit i k faktické digitální ochraně rozmnoženiny díla před užitím např. na jiném zařízení, a tedy vlastnická dispozice s hmotným nosičem rozmnoženiny díla nemá pro uživatele žádného významu, neboť ji uskutečnit nemůže. Avšak v důsledku faktické (nikoli právní) překážky.²⁶⁵

ženiny od nositele práv, je uchovávají na různých místech a v různých podmínkách. Jinými slovy, vyčerpání práva může mít vliv na dostupnost díla v čase z hlediska přístupu veřejnosti. Oproti tomu v případě např. výpadku dodávky elektřiny (*tzv. blackout*) nebude mít veřejnost přístup k dílům šířeným digitálně vůbec žádný.

²⁶⁵ Tu nelze prolomit ani skrze tzv. užití díla pro osobní potřebu, tj. povoleně ve své soukromé sféře, neboť uživateli nevzniká žádný právní nárok (vlastnost subjektivního práva), pouze užitím pro osobní potřebu nezasahuje do autorského práva autora.

Je zřejmé, že vlastnické dispozice s digitálně šířenými rozmnoženinami jsou oproti rozmnoženinám hmotným ztížené. Snaha o aplikaci stávajícího principu vyčerpání do této oblasti je problematická a i pokud by byla teoreticky možná, tak licenční ujednání či technické prostředky ochrany možné dispozice s rozmnoženinou vyloučí. Proto je potřeba klást si otázku, zda jsou v digitálním prostředí dispozice s rozmnoženinami vůbec potřebné a zda uživatelé vůbec chtějí a má pro ně význam být vlastníky rozmnoženin autorských děl, když široce dostupná uživatelská práva beztak zajistí stejný uživatelský přístup k chráněnému dílu. I v oblasti děl tradičně šířených na hmotných nosičích se popularitě stále těší například půjčování knih v knihovně, čehož je v digitálním prostředí obdobou právě zpřístupňování děl „živě“ či omezeně po určitou dobu bez možnosti stažení po zaplacení licenční odměny. Z toho lze usuzovat, že nabytí vlastnického práva k nosiči autorského díla není vždy uživatelsky rozhodující kritérium. Přitom vlastnit knihu dává větší *uživatelsko-hospodářský smysl*, než vlastnit hard disk s uloženou e-knihou. Proto se domníváme, že v digitálním prostředí není vlastnické právo k nosiči rozmnoženiny, resp. získání rozmnoženiny díla do datového úložiště uživatele a další dispozice s ním z hlediska přístupu k dílu uživatelsky potřebné kritérium, pokud nositel práv zajišťuje přístup k dílu jinak. Význam ale může mít v prvním případě cena, neboť při opakovaném užívání může být cenově výhodnější vyhnout se platbě za opakovaný přístup²⁶⁶ a v druhém případě bezpečnost a ochrana soukromí uživatele, která je od počátku vzniku možnosti digitálního šíření informací dosud nevyřešeným problémem. Legitimním důvodem pro aplikaci obdoby principu vyčerpání v digitálním prostředí by tak mohlo být buď nadměrné ztížení přístupu veřejnosti k dílům společensky škodlivým způsobem, anebo bezpečnostní rizika, kdy by v obou případech hrozil vznik závažné společenské poruchy. Digitální prostředí se však, alespoň co do prvního ohledu, dosud projevuje právě opačně.

6.6 Závěr kapitoly

Budoucí vývoj v oblasti nových technologií a jeho dopad na vztah mezi nositeli práv a uživateli je složité předpovídat. Je však zřejmé, že autorskoprávní východisko, kterým je princip vyčerpání práva, není v digitálním prostředí snadno aplikovatelný, a to ani pohledem současné judikatury Soudního dvora EU, neboť těžko zajistit zejména kritérium *vymazání rozmnoženiny z datového nosiče převodce*, když z logiky věci i právně dochází k zhotovení rozmnoženiny nové a nikoli k rozšiřování té původní. K jejímu vymazání proto může dojít až *ex post*.

Domníváme se však, že již současné dění spíše svědčí pro odklon od uživatelské potřeby vlastnit digitální rozmnoženinu. Svědčí o tom skutečnost, že někteří poskytovatelé digitálních služeb a obsahu neumožňují stažení rozmnoženin, ale pouze pří-

---

²⁶⁶ Srov. např. výši licenční odměny za měsíční užívání nejnovější verze počítačového programu MS Office. Lze plně srovnat s verzemi staršími, stále funkčními, které si však uživatel mohl uložit trvale na úložiště ve své vlastní dispozici a opakovaně bezplatně je užívat.

stup, a přesto se těší oblibě a široké uživatelské základně. Neaplikovatelnost principu vyčerpání do digitálního prostředí je vyvážena možnostmi *snadného a širokého přístupu a dosažitelnosti chráněných děl*. Zda se tento předpoklad naplní, záleží na budoucím technologickém vývoji a hospodářském způsobu zpřístupňování děl veřejnosti. Svoji roli zde sehrává rovněž bezpečnost zejména v prostředí veřejných sítí. Až poté lze uvažovat o zavedení principu vyčerpání i pro oblast digitálního prostředí k případnému vyvážení veřejného zájmu na přístupu k dílu. Tato potřeba však dle našeho mínění dosud není aktuální. Pokud by se tak mělo stát, lze doporučit přímé zavedení nové zákonné možnosti nabyvatele rozmnoženiny ji dále úplatně rozmnožovat za stanovených podmínek, a nikoli nepřímo aplikací stávající koncepce vyčerpání práva na rozšiřování do digitálního prostředí, které se tradičně a definičně váže pouze k nabytí rozmnoženiny díla jako hmotného nosiče (věci).